

Eeva-Liisa Nyqvist

SPECIES OCH ARTIKELBRUK HOS FINSKA SPRÅKBADSELEVER I ÅRSKURS 6

Definiteness and Article Use by Finnish-Speaking Immersion Students in the 6th Grade

The primary goal of the study is twofold: to analyse definiteness and article use in spontaneous writing in Swedish by 12-year-old Finnish immersion students (n=142), and to compare that to the use by 15-year-old immersion students (n=162) and by 15-year-old non-immersion students (n=67). The analyses on the group level show that the 12-year-old immersion students usually do significantly better than the non-immersion group, and occasionally significantly better than the older immersion students. At the same time, the immersion students also have similar kinds of problems as non-immersion students, such as difficulty in choosing the right definiteness form.

Two for Finnish learners of L2-Swedish typical inaccuracies, i.e. omission of the indefinite article and overuse of the definiteness ending with certain definite pronominal attributes (e.g. the possessive and genitive ones) have, in contrast, been marginalized by the immersion method. The studied structures also show at the group level an order of acquisition similar to previous studies, explainable by both complexity hierarchy and cross-linguistic influence. Analyses on the individual level, however, show different orders of acquisition due to the criteria being used: systematic use favours frequent forms to the extent that a relatively complex form seems to be acquired prior to a rather simple, less frequent one.

Keywords: Immersion, NPs, Definiteness, Article Use, Swedish, Difficulty, Order of Acquisition

1. Inledning

Tidigt fullständigt språkbud (i fortsättningen språkbud) är ett undervisningsprogram för andraspråk (L2) med utmärkta inlärningsresultat: eleverna utvecklar en inföddliknande förståelseförmåga, mod och vilja att kommunicera på språkbudsspråket och en positiv attityd mot främmande språk och deras talare (se t.ex. Lyster 2007). Inläringen börjar i dagvård eller senast i förskolan¹, fortsätter genom grundskolan och sker implicit genom riklig

¹ I Finland kallas året innan grundskolan *förskolan*. Eleverna börjar i förskolan i sex års ålder och inleder grundskolan det år de fyller sju år. Småbarnspedagogik som erbjuds före förskolan kallas i Finland *daghem* eller *dagvård*. För de genomsnittliga startåldrarna i språkbudet i Finland, se Bergroth (2007).

input av läraren som enbart talar målspråket och genom meningsfull interaktion med lärare och andra elever (Baker 2011). I början av grundskolan sker majoriteten av undervisningen på språkbadspråket, men andelen undervisning på elevernas förstaspråk (L1) ökar gradvis så att andelen undervisning på L2 respektive L1 är ungefär lika stor i årskurserna 7–9 (Bergroth & Björklund 2013).

Syftet med språkbad är funktionell tvåspråkighet, dvs. förmåga att använda ens båda språk på ett ändamålsenligt sätt som passar in i det sociala sammanhanget (Genesee 2004). Språkbads eleverna når inte infödd nivå, men resultaten är bättre än i traditionell undervisning: upp till 81 procent av före detta språkbads elever har beräknats nå minst betyget *magna cum laude approbatur*² i svenska som det andra inhemska språket i den finska studentexamen (Bergroth 2015). Idag deltar ca 1 procent av de finska grundskoleleverna i svenskt språkbad (Bergroth 2015), efterfrågan på platser är ofta större än utbudet och den antas öka i framtiden (Miettinen m.fl. 2013).

Trots att inlärningsresultaten är generellt utmärkta i språkbad har kanadensiska och irländska studier visat att språkbads eleverna har problem med grammatisk korrekthet (t.ex. Genesee 1987, Harley 1993, 1998, Ó Duibhir 2009), och detta har lett till den slutsatsen att språkbadet fortfarande behöver utvecklas (Lyster 2007). Språkbad har undersökts mycket i Finland (för huvudlinjerna se t.ex. Bergroth & Björklund 2013), men utvecklingen av grammatisk kompetens har inte tidigare undersökts i någon större utsträckning i Finland. En kartläggning från 2008 visar visserligen att grammatisk korrekthet är det största problemet för språkbads eleverna i åk 6 (Sipola 2008): bland annat *species*³ och artikelbruk nämns som svåra kategorier.

Finländska språkbadslärare har berättat för mig att de upplever grammatikundervisningen som problematisk. De upplever att den behövs, men de saknar information om både vad undervisningen borde koncentrera sig på och hur undervisningen borde ordnas. Även språkbads eleverna själva har önskat sig mer grammatikundervisning (Ladvelin 2007). Enligt språkbadets principer betonas kommunikation och praktiska språkkunskaper framför grammatisk korrekthet i undervisningen, men explicita kunskaper i grammatik är nödvändiga för att man ska kunna skriva och för att kunna lösa problem i förståelse och kommunikation (Ellis 2005).

² Bokstavligen ”med mycket beröm godkänns”. Betyget motsvaras av betyget 8 på skalan där 4 betyder underkänt och 10 är det högsta möjliga betyget.

³ *Species* är en särsvensk term för *bestämmdhet* som härstammar från Noreen (1904) och används bl.a. i SAG.

1.1 Syfte, material och metod

I detta avsnitt redogör jag för syftet, materialet, metoderna och frågeställningen i den föreliggande studien. Syftet med denna artikel är att undersöka hur finskspråkiga språkbads elever i åk 6 (i fortsättningen SB6) använder species och artikelbruk i ett spontant skriftligt material på svenska och hurdana problem de har i slutet av lågstadiet. Sjötteklassarnas produktion jämförs med två kontrollgrupper, dvs. språkbads elever i åk 9 (i fortsättningen SB9) och niondeklassare som lärt sig svenska i traditionell undervisning (i fortsättningen TR9).

Species är enligt Svenska Akademiens grammatik (i fortsättningen SAG) en betydelse- och böjningskategori som i svenska nominalfraser uttrycks med substantiv- och adjektivformer och artiklar. Speciesbetydelsen är definit, ifall meddelandets sändare kan utgå från att mottagaren kan identifiera referenten⁴ unikt (SAG 3: Nominalfraser § 93, 96). På motsvarande sätt är betydelsen indefinit, ifall sändaren inte kan utgå från att mottagaren kan identifiera referenten unikt (SAG 3: Nominalfraser § 107). Avgörande vid val av normenlig speciesform är således sändarens bedömning av mottagarens förmåga att identifiera referenten (SAG 3: Nominalfraser § 93): om sändaren exempelvis använder bestämd form om något som mottagaren inte lyckas identifiera uppstår problem i kommunikationen (Svartholm 1978). Säger man t.ex. *Jag har inte läst boken* störs kommunikationen om mottagaren inte vet vilken bok som avses. En tumregel är att definit betydelse anges med substantivets bestämda form och indefinit betydelse med dess obestämda form (SAG 1), men det är vanligt i svenskan att semantiskt definitiva referenter åsyftas med en fras där substantivet står i obestämd form, t.ex. *min hund*. Det förekommer även nominalfraser med bestämd form, som inte tillåter en unik identifikation av referenten, t.ex. *Han bröt armen*. (SAG 3: Nominalfraser § 93, 97.) Följaktligen är förhållandet mellan betydelsen och formen långt ifrån enkel (se kapitel 2 nedan).

Problematiken kring att välja den rätta formen för att uttrycka en viss speciesbetydelse handlar dock om mycket mer än enbart valet mellan substantivets obestämda och bestämda form. I definitiva fraser bör språkbrukaren välja mellan ett substantiv i bestämd form och ett personligt pronomen samt mellan ett substantiv i bestämd form och ett possessivt uttryck. I indefinita fraser sker valet däremot mellan artikellöshet och obestämd artikel samt mellan obestämd artikel och det indefinita attributet *någon* (Ekerot 1995.) Speciesmarkeringen har visat sig vara problematisk för t.o.m. mycket avancerade andraspråksinlärare i svenska. Problemen är givetvis färre än hos mindre avancerade inlärare, men kvalitativt sett likadana, t.ex. artikel- och

⁴ Dvs. det föremål eller den företeelse nominalfrasen syftar på.

ändelsebortfall. (Hyltenstam 1988, 1992.) Därför är det intressant att undersöka hur de finskspråkiga språkbads eleverna behärskar denna svåra grammatiska kategori. Eftersom finskan dessutom saknar morfologiskt species och artiklar (däremot existerar species i finskan som semantisk kategori, ISK 2004 § 1405), är det sannolikt att species och artikelbruk bereder problem även för språkbads elever, trots den långa inlärnings tiden och det rikliga inflödet de har fått under sina år i språkbadet.

Materialet har samlats in i tio av de elva finländska kommuner som våren 2015 erbjöd tidigt fullständigt språkbad. Materialet består av två skriftliga uppgifter per informant: en uppsats på ca 200 ord och ett e-brev där informanten ber läraren om information angående skolarbetet under en resa som informanten föreställs göra under skoltiden. Dessa två texter behandlas i det följande som en text per informant. Då syftet med språkbadet är att förse eleverna med fungerande praktisk språkförmåga är det relevant att undersöka hur de klarar av praktiska uppgifter. Språkbadsmaterialet i både SB6 och SB9 har samlats in våren 2014 och 2015, medan materialet i TR9 samlades in våren 2008 och 2009 som en del av en longitudinell undersökning (Nyqvist 2018, 2013). Texterna har i varje grupp skrivits på lektionstid som en obligatorisk del av undervisningen. Tabell 1 nedan sammanfattar materialet i denna undersökning.

Uppgift	Inlärnings-kontext	Grupp	n
Uppsats på 200 ord (<i>Min drömresa/drömsemester</i>) i åk 6	språkbad	SB6	142
E-brev på ca 50 ord i åk 6	språkbad	SB6	142
Uppsats på 200 ord (<i>Min drömresa/drömsemester</i>) i åk 9	språkbad	SB9	162
E-brev på ca 50 ord i åk 9	språkbad	SB9	162
En uppsats på 60 ord (<i>Jag – en niondeklassare!</i>)	traditionell undervisning	TR9	67

Tabell 1: Det aktuella forskningsmaterialet samt jämförelsematerialet

Metoden är framför allt kvantitativ, vilket hittills har varit sällsynt i språkbadsforskning (Bergroth & Björklund 2013). Inmatningen av det renskrivna materialet i analysprogrammet Microsoft Access har dock inneburit en omfattande kvalitativ analys. Materialet har analyserats performansanalytiskt, dvs. både normenliga och icke-normenliga yttranden har analyserats för att skapa en helhetsbild av informanternas kunskaper i svenska (Abrahamsson & Bergman 2005). Analysen bygger på de obligatoriska kontexterna, dvs. de former som man enligt målspråksnormen borde använda (Ellis & Barkhuizen 2005). Som norm i denna undersökning fungerar *Svenska Akademiens Grammatik 1–4*. En analys av denna typ visar hurdana kommunikativa behov informanterna har och i vilken mån deras produktion och

normen motsvarar varandra, dvs. hur långt tillägnandet av språket har avancerat. (Ellis & Barkhuizen 2005.)

Eftersom inlärnarnas svårigheter står i fokus i denna studie spelar den normativa synvinkeln en central roll. Normativ analys möjliggör att identifiera de för informanterna problematiska strukturerna, som man borde koncentrera sig på i undervisningen. Det är dock viktigt att notera att denna studie *inte* handlar om felanalys. Jag strävar inte i första hand efter att förklara vad felet beror på eller att utveckla metoder för att förebygga dem, vilka är centrala delar av felanalys (Ellis & Barkhuizen 2005). Därför hänvisar jag inte heller till de icke-normenliga strukturerna som *fel* utan som *normavvikelser*.

På gruppnivå har frekvenser och korrekthetsprocent av alla nominalfras-typer som förekommer i materialet beräknats. Statistikprogrammet SPSS har använts för att undersöka den statistiska signifikansen mellan skillnaderna i korrekthetsprocent (Pearson's χ^2 används i alla test p.g.a. att det inte kräver ett normalfördelat material, $p < 0,05$ som gränsvärde). I det följande används adjektivet *signifikant* enbart i betydelsen "statistiskt signifikant". Inlärningsgångarna har byggts upp på gruppnivå enligt Browns (1973) princip, där hög korrekthetsprocent tolkas som inläring i ett tidigt skede, dvs. en lätt-tillgänglig struktur (se också Collins m.fl. 2009).

På individnivå har inlärningsgångarna bildats med hjälp av implikations-skalor. De undersökta strukturerna har operationaliserats med hjälp av både systematiskt bruk och procentuella kriterier, men att definiera kriterier är alltid i viss mån godtyckligt (Pallotti 2007). Systematiskt bruk definieras ofta som minst tre normenliga belägg (bortsett från helsekvenser) på en viss struktur (bl.a. Rahkonen & Håkansson 2008), och även jag använder det som kriterium i denna undersökning. Fördelen med systematiskt bruk som kriterium är att det mäter emergens i stället för behärskning (Pallotti 2007): om en informant t.ex. använder obestämd form pluralis minst tre gånger normenligt i sin produktion kan det fastställas att formen har etablerat sig i hens språkliga repertoar. Kravet på minst tre belägg minskar slumpens roll, men det leder oundvikligen till att kriteriet i spontana material uppfylls lättast i högfrekventa strukturer.

Det är vanligt i spontant material att informanterna använder en form bara 1–2 gånger. Detta *felande data* (på engelska *missing data*) hanteras på olika sätt i olika undersökningar. Rahkonen och Håkansson (2008) tolkar det inte automatiskt som ett tecken på att formen i fråga inte ingår i informantens språkliga repertoar, men de subtraherar felande data när skalans validitet kalkyleras. Eftersom det är mer sannolikt att några informanter i SB6 inte använder t.ex. bestämd form pluralis systematiskt p.g.a. en slump än för att formen inte har etablerats i deras språkliga repertoar – de är ju redan

avancerade svenskinlärare – använder jag Rahkonens & Håkanssons version av formeln: reproduktionskoefficienten kalkyleras genom att subtrahera *felande data* från produkten av *antalet informanter* och *antalet undersökta former* innan *antalet normavvikelser* divideras med resultatet från denna aritmetiska operation.

$$C_{rep} = 1 - \frac{\text{number of errors}}{((\text{number of subjects})(\text{number of items}) - \text{missing})}$$

(Rahkonen & Håkansson 2008)

Det procentuella kriteriet innebär valet av en viss korrekthetsnivå. Exempelvis 50-procentigt bruk betyder att informanten anses behärska formen om minst 50 procent av hens belägg på den är normenliga. Även denna operationalisering är problematisk, då en dåligt vald korrekthetsnivå snedvrider resultaten. Ellis & Barkhuizen (2005) rekommenderar 90 procent som tröskelvärde, eftersom de infödda vanligen når en sådan nivå. Det är dock diskutabelt om det över huvud taget är relevant att jämföra inlärare med infödda talare. Flera undersökningar (bl.a. Glahn m.fl. 2001, Paavilainen 2015) har operationaliserat behärsningen som både 50-procentigt och 80-procentigt bruk och jämfört de två inlärningsgångarna med varandra, vilket även jag gör i denna undersökning. Eftersom de procentuella kriterierna förbiser det aktuella antalet belägg på de undersökta formerna, anser jag dem lämpa sig väl i analyserna av ett spontant skriftligt material. Att ett belägg kan anses vara tillräckligt kan dock leda till att vissa strukturer uppfyller kriteriet av en slump. Därför är det viktigt att kombinera både systematiskt bruk och procentuella kriterier. Antalen informanter som använder de undersökta formerna systematiskt eller 50-/80-procentigt jämförs i kapitel 4 med varandra med samma statistiska test som används i analyserna på gruppnivå.

Enligt Housen och Simoens (2016) kan grammatisk svårighet bero på inlärningskontexten (t.ex. språkbad vs traditionell undervisning), på inlärares egenskaper (t.ex. åldern/tiden som tillbringats i språkbad) eller på målspråkets inherent drag (t.ex. frekvens eller komplexitet, se kapitel 2 nedan). Denna studie tangerar alla dessa typer av svårighet, eftersom informanterna jämförs med både elever som fått traditionell undervisning och med äldre språkbadselever. Dessutom kan man genom att utreda vad som fortfarande är svårt för språkbadseleverna i åk 6 få information om det som är inherent svårt med species och artikelbruk i svenskan. Eleverna har vid det laget gått ungefär åtta år i språkbad. Analysen bidrar ytterligare till att öka kunskapen om vilka faktorer som bereder svårigheter för inlärare. Forskningsfrågorna och hypoteserna är följande:

1. *Hurdana frekvensskillnader i de obligatoriska kontexterna finns det mellan SB6 och SB9?* Hypotes: frekvenserna är likartade i båda årskurserna, eftersom båda informantgrupperna har skrivit samma uppgifter. Frekvenserna i SB6 jämförs inte med dem i TR9 p.g.a. att de sistnämnda har skrivit en annan uppgift.
2. *Hurdana kvantitativa och kvalitativa skillnader finns det i nominalfrasernas korrekthet mellan SB6, SB9 och TR9?* Hypotes: Informanterna i SB6 har procentuellt sett flera problem än informanterna i SB9 men färre problem än informanterna i TR9, p.g.a. att informanterna i SB6 har lärt sig svenska en kortare tid och har härigenom fått mindre inflöde än informanterna i SB9, men en längre tid än informanterna i TR9. Kvalitativt sett är normavvikelserna likadana i alla tre informantgrupper (såsom i Hyltenstam 1988, 1992).
3. *Handlar normavvikelserna i SB6 i första hand om speciesvalet eller om de formella aspekterna?* Hypotes: formavvikelserna (såsom bortfall av obestämd artikel) är vanligare än speciesavvikelserna (såsom överanvändning av naken form på bekostnad av bestämd form) – samma tendens har upptäckts i tidigare undersökningar (se 1.2 nedan).
4. *Hur ser inlärningsgångarna ut på grupp- och individnivå? Hur påverkas de på individnivå av valet av kriterium (dvs. systematiskt bruk eller ett procentuellt kriterium)?* Hypotes: på gruppnivå tillägnas de formellt komplexa frastyperna sist på ett likadant sätt som i tidigare undersökningar (se 1.2 nedan). På individnivå är inlärningsgångarna i stort sett likadana som på gruppnivå, med undantag av systematiskt bruk som gynnar frekventa former.

I följande avsnitt presenterar jag relevant tidigare forskning.

1.2 Tidigare forskning

Forskningen kring tillägnandet av species och artikelbruk hos andraspråksinlärare av svenska är gedigen (för en sammanfattning, se Nyqvist 2013). Sammanfattningsvis kan det konstateras att dessa grammatiska kategorier bereder svårigheter för alla som lär sig L2-svenska, men i synnerhet för dem vars L1 saknar morfologiskt species (t.ex. Eriksson & Wijk-Andersson 1988, Axelsson 1994). Även norska studier har gett likartade resultat, men de betonar också att de idiomatiska uttrycken är svåra oberoende av inlärares L1 (Nordanger 2009, 2017). Nedan redogör jag för tidigare forskning

kring svenskans species och artikelbruk i studier med tonåriga informanter, för de har mest relevans för den aktuella studien.

Min doktorsavhandling (Nyqvist 2013) handlar om tillägnandet av species och artikelbruk av finska svenskinlärare i grundskolan i årskurserna 7–9. Alla analyser skedde på gruppnivå för att informanterna inte producerade särskilt långa texter. Resultaten visar att de formellt sett enklaste frastyperna (såsom obestämd form pluralis, t.ex. *katter*) behärskas på en hög nivå redan i slutet av åk 7, medan komplexa fraser (såsom dubbel bestämdhet; *den stora katten*, *de stora katterna*) bereder svårigheter ännu i slutet av undersökningstiden. De flesta normavvikelser handlar om förenkling, både när det gäller form (framför allt bortfall av obestämd artikel) och relationen mellan form och betydelse: bl.a. nominalfraser som innehåller ett possessivattribut har konstruerats med en bestämd form av substantiv p.g.a. att frasen har definit betydelse, t.ex. **min vännen* (→ *min vän*). Majoriteten av normavvikelseerna gäller nominalfrasernas form, medan valet av species är mindre problematiskt, antagligen tack vare informanternas tidigare kunskaper i engelska.

En analys av skriftlig produktion av språkbadslever i åk 9 (Nyqvist 2018) visar att de behärskar species och artikelbruk signifikant bättre än informanterna i TR9. Korrekthetsprocenten för de flesta frastyperna överstiger 80 procent, men normavvikelseerna är likartade som i TR9, t.ex. bortfall av obestämd artikel och överanvändning av naken form i obligatoriska kontexter för bestämd form singularis (jfr Hyltenstam 1988, 1992). De formella aspekterna bereder i SB9 mer svårigheter än själva speciesvalet, varför resultatet liknar det i Nyqvist (2013). På individnivå avviker inlärningsgången i systematiskt bruk från inlärningsgången på gruppnivå p.g.a. att kriteriet gynnar frekventa former, medan likheterna är flera mellan gruppnivå och analysen som utgår från det procentuella kriteriet.

Kanadensisk språkbadsforskning har betraktat språkbadslevernans grammatik från flera synvinklar (se Lyster 2007 för sammanfattning). Då speciesmarkeringen i de franska nominalfraserna är nästan identisk med det engelska systemet, dvs. de fristående obestämda och bestämda artiklarna är de enda speciesmarkörerna (Grevisse & Goosse 2011), är jämförelser med de kanadensiska undersökningarna inte relevanta för denna studie. Harley (1993) har sammanfattat allmänna faktorer som upptäckts i kanadensiska undersökningar och som gör grammatiska strukturer svåra för kanadensiska språkbadslever. Problematiska är sådana strukturer som avviker från L1, som har låg frekvens eller låg saliens, dvs. som är fåtaliga eller svåra att urskilja i inflödet. Även strukturer som saknar kommunikativ vikt har visat sig vara problematiska. Tillämpar man dessa faktorer på species och artikelbruk i svenskan ur de finska inlärarnas synvinkel, kan man konstatera att

finskan saknar morfologiskt species, dvs. att de svenska nominalfraserna avviker från finskans strukturer. Artiklar och bestämdhetsändelser är dessutom högfrekventa, men samtidigt svåra att urskilja i inflödet (DeKeyser 2005, Goldschneider & DeKeyser 2005). Eftersom skillnaden mellan kända och nya referenter förekommer i alla språk, spelar speciesmarkeringen en central roll för yttrandenas begriplighet. Då indefinit betydelse kan anges med både naken och obestämd form (t.ex. *buss* i frasen *åka buss* resp. *en buss/bussar*), är det möjligt att bestämda former (t.ex. *bussen*, *bussarna*) bär mer kommunikativ vikt, och är därför enklare att tillägna sig (jfr Nyqvist 2013, 2018).

Sammanfattningsvis kan man konstatera, att species och artikelbruk i tidigare forskning har visat sig vara mångfasetterade fenomen som består av såväl lätta som svåra nominalfrastyper. Trots att språkbadseleverna i åk 9 behärskar de flesta frastyper signifikant bättre än niondeklassare i traditionell undervisning är normavvikelse i båda grupperna likartade: de gäller bl.a. oftare formella aspekter än valet av normenlig speciesform. I den aktuella studien är det intressant att undersöka i vilken mån informanternas svenska i SB6 påminner om den i SB9 och TR9 och i vilken mån de faktorer som Harley (1993) formulerat påverkar i SB6.

2. Faktorer som påverkar implicit inlärning av strukturer

Språkbadseleverna börjar lära sig svenska i daghemsåldern genom meningsfull interaktion, utan tidigare kunskaper i språket och utan att medvetet anstränga sig för att lära sig ett språk. Därför är det möjligt att dra paralleller mellan L2-inläringen i språkbad och L1-inläringen. Barn tillägnar sitt L1 genom att memorera konkreta yttranden som analyserade helheter med både form och betydelse, såsom böjda ord, fraser och hela satser och meningar. Med tiden upptäcker de regelbundenheter i dessa och börjar variera dem, vilket leder till upptäckten av abstrakta konstruktioner bakom de konkreta yttrandena. (Tomasello 2003, Bybee 2008, Savijärvi 2011, Vesterbacka 1991.) Med andra ord är grammatiken en implicit, kognitiv samling av inlärares erfarenheter av språket. (Bybee 2008.) Enligt Long (1990) kan många aspekter av L2 dock inte läras in enbart genom att bli utsatt för språkligt inflöde. Detta kan vara en långt dragen slutsats, men det torde vara klart att vissa grammatiska strukturer är svårare att tillägna sig än andra.

Goldschneider och DeKeyser (2005) har sammanfattat faktorer från tidigare undersökningar som gynnar eller hindrar implicit tillägnande av grammatik. För species och artikelbruk relevanta faktorer är *frekvens* och *saliens*. Frekventa drag i inflödet har ansetts vara lätta att tillägna sig (t.ex.

Larsen-Freeman & Long 1991), men begreppet är svårt att operationalisera (Goldschneider och DeKeyser 2005). Bestämdhetsändelser och obestämda artiklar är utan tvekan alltid vanliga i inflödet, medan t.ex. frekvensen av olika typer av pronominella och genitivattribut (i fortsättningen PRG-attribut) kan variera kraftigt beroende av texttypen, och en viss uppgiftstyp kan gynna vissa typer av nominalfraser: bl.a. possessivattributen är mycket frekventa i Nyqvist (2013) där alla skrivuppgifter handlar om informanternas eget liv. Grammatiska morfem är ofta svåra trots sin höga frekvens, då de är svåra att lägga märke till i inflödet. Med andra ord saknar de saliens (Ellis 2016, se också Dulay & Burt 1978), som enligt Goldschneider och DeKeyser (2005) är den viktigaste faktorn som definierar de grammatiska morfemens svårighetsgrad: det är naturligtvis svårt att tillägna sig något man inte lägger märke till.

Enligt DeKeyser (2005) sammanfattning kan svårigheterna i inläringen av L2-strukturer handla om betydelse, form och om förhållandet mellan form och betydelse. Han förklarar dem dels med tvärspråkliga faktorer, dels med målspråkets egenskaper. Betydelsen är svår, om den är ny, abstrakt eller både och, vilket är fallet för svenskinlärare med finska som L1 som håller på att tillägna sig speciesmorfologin: i finskan framgår species oftast av kontexten (ISK 2004, § 1420), varför tanken om att uttrycka den med hjälp av grammatiska ord och ändelser är abstrakt och speciesmorfologin är svår att tolka från inflödet.

Negativ transfer kan enligt *Complex Adaptive System Principles Model* (CASP, Filipović & Hawkins 2013), förekomma enbart om L1 är mindre komplext än L2 – vilket species och artikelbruk i svenskan ur finska svenskinlärares synvinkel är: de finska nominalfraserna saknar ju alltid speciesmarkering, och detta förklarar varför finska inlärare – och även andra svenskinlärare vars L1 saknar artikel – förenklar sitt inlärarespråk genom att t.ex. utelämna artiklar vid belastning av arbetsminnet (jfr Trenkic & Pongpaiboj 2013, Axelsson 1994, Eriksson & Wijk-Andersson 1988, se också Jarvis 2010). CASP behandlar inte transfer från tidigare inlärd L2, men jag anser att både finskan och engelskan kan påverka mina informanters språkbruk, då inlärare tenderar att transferera element från ett annat L2 som typologiskt sett liknar målspråket mer än L1, om den typologiska skillnaden mellan målspråket och L1 är stor (Ringbom 2007). Forskningen visar (t.ex. Nyqvist 2013) att tidigare kunskaper i engelskan har haft en positiv inverkan på kunskaperna i svenskan som börjat tillägnas efter engelskan (d.v.s. som ett L3), men i det aktuella materialet är svenskan bokstavligen L2 och engelskan ett L3, varför engelskans roll torde vara mindre dominant för språkbadseleverna, om än engelskan spelar en central roll i dagens ungdomskultur.

De formella svårigheterna handlar framför allt om *komplexitet*, dvs. att strukturen innebär val av flera morfem eller allomorfer. Ett typiskt exempel på detta i svenskan är dubbel bestämdhet (t.ex. *det röd-a hus-et*), där inläraren måste välja rätt form av en fristående bestämd artikel samt förse både adjektivet och substantivet med en lämplig ändelse⁵. Formell komplexitet manifesterar sig ofta som *redundans*, då en betydelse uttrycks med flera morfem som inte alla är semantiskt nödvändiga (DeKeyser 2005). Även vissa PRG-attribut fungerar som typexempel på redundansen. Exempelvis frasen *båda pojkarna* innehåller två element som anger definitthet – det definitiva attributet *båda* och substantivets bestämda form – medan t.ex. frasen *samma dag* innehåller enbart ett sådant element, dvs. det definitiva attributet *samma*. Därför innehåller *båda pojkarna* redundans, vilket t.ex. *samma dag* inte gör.

Det definitiva attributet *samma* är däremot ett typiskt exempel på svårigheten som ligger i förhållandet mellan formen och betydelsen. Flera semantiskt definitiva attribut konstrueras med obestämt substantiv, något som finskspråkiga L2-inlärare av svenskan upplever som ologiskt (se Järvinen [Nyqvist] 2010, Nyqvist 2013). Att de överanvänder bestämd form i samband med PRG-attribut som konstrueras med obestämt substantiv kan inte förklaras med transfer från L1, eftersom strukturen [ett PRG-attribut + substantiv i bestämd form] inte förekommer i finskan (Jarvis 2010): det handlar snarare om ett inherent svårt målspråkdrag. En strukturellt mer komplex nominalfras som innehåller redundans kan alltså ur inlärarsynvinkel te sig som mindre komplex när det gäller förhållandet mellan form och betydelse: i fraser som *båda pojkarna* går det definitiva attributets betydelse och substantivens form hand i hand. En analys av resultaten från ett grammatiktest skrivet av finskspråkiga språkbads elever i årskurserna 6 och 9 (Nyqvist insänt) antyder att detta torde vara fallet: nominalfraser med ett definit attribut som konstrueras med ett bestämt substantiv (t.ex. *den här tavlan*) tillägnas före fraser som innehåller ett definit attribut som konstrueras med ett obestämt substantiv (t.ex. *denna gång*). Man bör dock minnas att även andra faktorer, bl.a. det faktum att *den här* tenderar att vara vanligare i inflödet än *denna*, kan påverka resultatet.

Summa summarum påverkar många faktorer hur lätt eller svårt det är att tillägna sig en grammatisk konstruktion. Frekvensen verkar vara ett kriterium vars roll är svårare att definiera än t.ex. saliensens och komplexitetens, som är mer ”stabila” till naturen: en grammatisk strukturs saliens- och komplexitetsgrad torde inte variera lika mycket i olika kontexter som frekvensen kan göra. Dessutom gäller det att ett språkligt drag inte

⁵ I fråga om den fristående bestämda artikeln och substantivändelsen bör man också ta hänsyn till substantivets genus och numerus.

nödvändigtvis behöver vara svårt även om det är lågfrekvent, medan det är rimligt att anta att strukturer med en låg saliens eller en hög komplexitetsgrad alltid är utmanande för inläraren. I kapitlen 3 och 4 nedan analyserar jag materialet på gruppnivå respektive individnivå.

3. Analys på gruppnivå

I detta kapitel presenterar jag de viktigaste resultaten från analysen på gruppnivå och illustrerar dem med autentiska exempel (de aktuella normavvikelserna är markerade med en asterisk *). De vanligaste normavvikelserna klassificeras i den normativa analysen (se avsnitt 3.2. nedan).

Analysen omfattar hela nominalfrasen, då en analys som enbart koncentrerar sig på substantiven skulle förbise en hel del information. Eftersom PRG-attributen påverkar substantivets form, skulle det vara omöjligt att skilja mellan när t.ex. obestämd form används p.g.a. indefinit species och när den beror på ett PRG-attribut som kräver substantivets obestämda form (t.ex. *en hund* vs *min hund*, jfr Hultman & Westman 1977). Det är ytterligare viktigt att notera att possessivattributen och genitivattributen behandlas separata från de övriga definitiva attributen för att de både betydelsemässigt och formellt bildar enhetliga grupper. De icke-normenliga adjektivformerna behandlas som formavvikelser enbart i fraser med en obligatorisk kontext för adjektivets bestämda form (dvs. dubbel bestämdhet samt PRG-attributen med definit betydelse). Resten av adjektivböjningen ingår inte i den normativa analysen eftersom genus och numerus inte beaktas. Nominalfraserna med respektive utan adjektivattribut (t.ex. typerna *en dag* resp. *en lång dag*) behandlas dock separat, eftersom ett adjektivattribut alltid ökar nominalfrasens komplexitet genom att separera artikeln från substantivet, vilket manifesterar sig t.ex. i form av artikelbortfall (jfr O'Grady 2015). I avsnitten 3.1 och 3.2 anges enbart de procentuella andelarna obligatoriska kontexter för de undersökta nominalfrastyperna respektive andelarna normenliga belägg på dessa. De absoluta antalen kan läsas i bilaga 1.

3.1 Frekvenserna

Materialet i SB6 innehåller sammanlagt 5501 nominalfraser (jfr 6445 i SB9 och 853 i TR9). Diagrammet nedan innehåller alla frastyper i SB6 vars frekvens är minst 1 %⁶. Dessutom förekommer det 13 oanalyserbara fraser i

⁶ Frastyperna med frekvenser <1% är PRG-attribut samt bestämd form pluralis med adjektivattribut.

SB6 (fem i SB9, två i TR9), då det oftast handlar om naken form i en kontext där både obestämd och bestämd form skulle vara normenliga: t.ex. i *På den fjärde dagen vi skulle gå till *museum* förblir det oklart om semesterorten som informanten beskriver har ett eller flera museer.

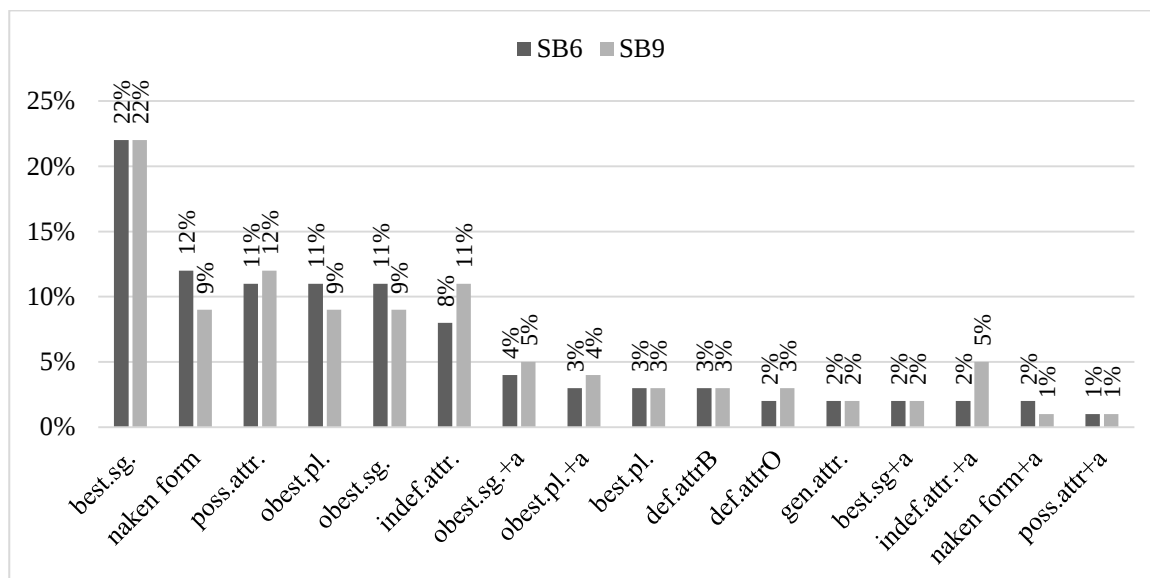

Diagram 1: Frekvenserna i SB6 och SB9

Som diagram 1 visar stämmer den första hypotesen: frekvenserna i de två årskurserna är i stort sett lika, vilket kan förklaras med att båda grupperna har skrivit samma uppgifter, som har gett upphov till likartade kommunikativa behov. Bestämd form singularis dominerar i båda årskurserna. Detta förefaller naturligt, då det förekommer rikligt med referenter som är unikt identifierbara i förhållande till de semestrar och resor som informanternas texter handlar om, t.ex. *stranden, solen, hotellet, sommaren, familjen, flygplanet*.

Att nakna former är vanligare i åk 6 än i åk 9 kan förklaras med informanternas ålder: sjätteklassare beskriver semestrar och resor med sin familj varför orden *mamma* och *pappa* är mycket frekventa. Niondeklassare däremot beskriver vanligen semestrar och resor ensamma eller med vänner och använder nakna former nästan enbart för att nämna aktiviteter, såsom *titta på fotboll, ta sol*⁷. Dessutom berättar informanterna i både SB6 och SB9 vad de tänker göra på sina resor, t.ex. *åka vattenskoter, äta glass*. Att indefinita attribut däremot är vanligare i SB9 beror på att de interrogativa attributen (t.ex. *vilka sidor*), dvs. en underkategori av de indefinita attributen, är vanligare i synnerhet i e-breven.

⁷ Uttrycket är ett finlandssvenskt alternativ till det reflexiva verbet *sola sig* och ett översättningslån från det finska uttrycket *ottaa aurinko-a* (bokstavligen 'ta sol-partitiv singularis' (af Hällström & Reuter 2000)).

3.2 Normativ analys

Materialet i SB6 innehåller 534 icke-normenliga nominalfraser, dvs. 90 % av fraserna är normenliga (95 % i SB9 och 85 % i TR9). Även om andelen normenliga nominalfraser är lägre i SB6 än i SB9 är skillnaden insignifikant ($p=0,183$). Hypotes 2 stämmer, eftersom de normenliga fraserna är färre i SB6 än i SB9 men signifikant flera än i TR9 ($p=0,000$). Antalet normavvikelser i SB6 är 548, och 47 % av dem handlar om species, medan 46 % handlar om formen. I SB9 var de motsvarande andelarna 39 % respektive 60 %, och val av normenlig speciesform är signifikant svårare i SB6 än i SB9 ($p=0,004$). SB6 avviker i detta avseende också från TR9 (Nyqvist 2013) och flera tidigare undersökningar (t.ex. Eriksson & Wijk-Andersson 1988) där nominalfrasens form har tätt sig som ett större problem än speciesvalet. Eftersom species- och formavvikelseerna är ungefär lika vanliga i SB6, bör hypotes 3, som antog att formavvikelseerna skulle vara vanligare än speciesavvikelseerna även i SB6 avvisas.

Diagram 2 nedan visar korrekthetsprocenten för de frastyper vars frekvens överstiger 1 % (jfr diagram 1 ovan). I det följande presenterar jag först korrekthetsprocenten för de olika frastyperna i SB6 och jämför dem med varandra samt med SB9 och TR9. I avsnitt 3.2.1 och 3.2.2 beskriver jag kvalitativt de mest typiska normavvikelseerna i indefinita och definitiva fraser.

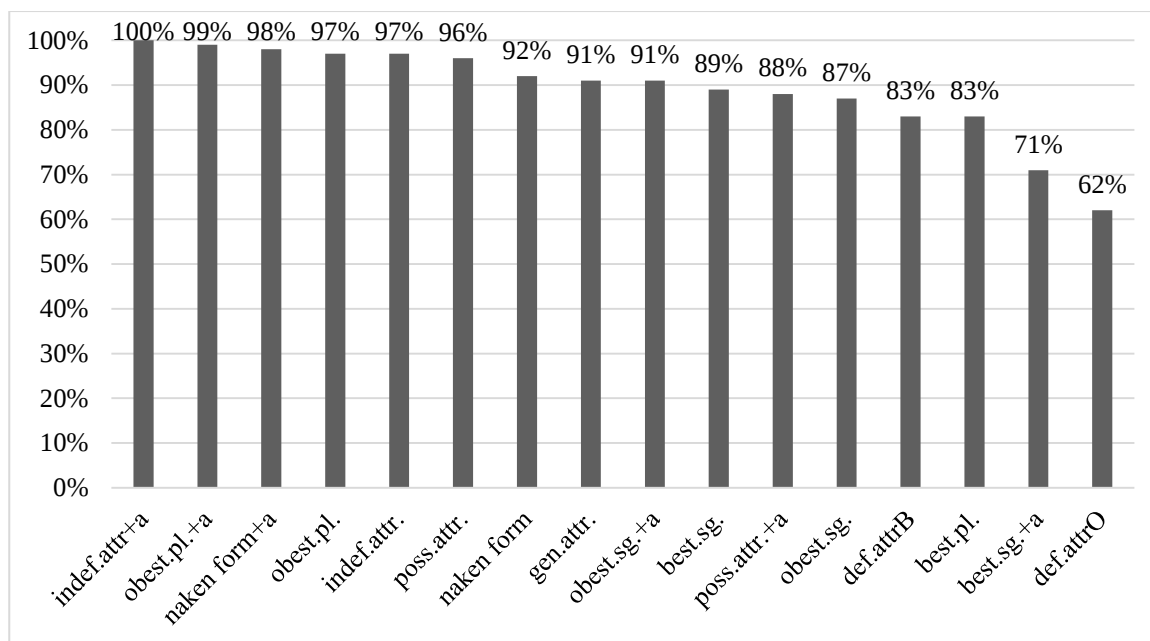

Diagram 2: Korrekthetsprocenten i SB6

Som diagram 2 uppvisar överstiger korrekthetsprocenten 80 % i de flesta frastyperna på ett likadant sätt som i SB9 (Nyqvist 2018). Undantagen utgörs av bestämd form singularis med adjektivattribut (t.ex. *den sköna*

staden; en formellt komplex frastyp) och definit attribut som konstrueras med obestämd form (t.ex. *samma hotell*, ett komplext förhållande mellan form och betydelse). Dessa frastyper är dessutom lågfrekventa i materialet och antagligen även i klassrumsspråket. Visserligen är även fraserna med både ett indefinit attribut och ett adjektivattribut (t.ex. *många nya saker*) lågfrekventa, men trots det behärskar informanterna dem till 100 %. Därför förefaller det sannolikt att komplexiteten i dessa olika former spelar en större roll för korrektheten än frekvensen (jfr Harley 1993).

I tidigare undersökningar har det upptäckts att informanterna tillägnar sig frastyperna utan bestämdhetsändelser och artiklar före frastyper med dem (Nyqvist 2018, 2013, Axelsson 1994). De finskspråkiga informanterna tillägnar sig dessutom frastyperna med en artikel först efter dem med en ändelse (Axelsson 1994, Nyqvist 2013, jfr även Harley 1993), troligen för att ändelserna är bekanta för dem från deras L1. Denna ordning upprepas även i det aktuella materialet, dvs. hypotes 4 som utgick från att de mest komplexa frastyperna tillägnas sist stämmer på gruppnivå. Obestämd form pluralis, som saknar speciesmorfologi, är signifikant lättare än både obestämd form singularis och bestämd form pluralis både i fraserna med respektive utan adjektivattribut ($p=0,000$ i alla).

Naken form (såsom *buss* i uttrycket *åka buss*) används signifikant oftare normenligt än obestämd form singularis (t.ex. *en buss*, $p=0,003$). Däremot är skillnaderna i korrekthet mellan bestämd form singularis (t.ex. *bussen*) och naken form respektive obestämd form singularis insignifikanta. I tidigare forskning (Nyqvist 2018, 2013, Axelsson 1994) har bestämd form singularis varit t.o.m. signifikant lättare än obestämd form singularis. Då ändelserna spelar en så central roll i de finska nominalfraserna, tycks bestämdhetsändelsen vara mer salient och härigenom lättare än den obestämda artikeln för finska inlärare. Att detta inte är fallet för språkbads elever beror antagligen på språkbadsmetoden: avancerade inlärare har i regel färre normavvikelser som kan härledas från deras L1, även om dessa inte försvinner helt (t.ex. Trenkic & Pongpaioj 2013, Jarvis 2002).

Det är ett bekant fenomen från tidigare forskning (Nyqvist 2018, 2013) att possessivattributen (*min*, *vår*) är signifikant lättare än genitivattributen ($p=0,01$) som står dem semantiskt nära och dessutom följer samma regel (dvs. att substantivet alltid står i obestämd form, Hultman 2003). Detta torde bero på att possessivattributen utgör en liten grupp grammatiska ord som informanterna troligen tillägnat sig i ett tidigt skede, medan genitivattributen bildas produktivt. Dessutom är det möjligt att possessivattributen har en högre frekvens i klassrumsspråket. Däremot är det föga överraskande att båda typerna av de definitiva attributen (dvs. typerna *denna vecka* respektive *den här veckan*) är signifikant svårare än possessivattributen och genitiv-

attributen ($p=0,046$ i genitivattribut vs definita attribut som konstrueras med bestämd form, $p=0,000$ i de övriga): de bildar ju en grupp pronomen som måste behärskas utantill och som möjligen är mindre frekventa än possessivattributen och genitivattributen. De definita attributen som konstrueras med substantivets bestämda form (t.ex. *den här veckan*) är däremot signifikant lättare än de definita attributen som kräver obestämd form (t.ex. *denna vecka*, $p=0,000$) p.g.a. det icke-komplexa förhållandet mellan formen och betydelsen i den förstnämnda frastypen.

Adjektivets inverkan på korrekthetsprocenten varierar. I nakna och obestämda former är skillnaderna insignifikanta, men i bestämda former ökar adjektivattributet frasens komplexitet signifikant ($p=0,000$ i singularis, $p=0,001$ i pluralis). I detta avseende avviker SB6 inte från SB9, medan adjektivattributets närvaro gör både obestämd och bestämd form singularis signifikant svårare i TR9 (Nyqvist 2018, 2013). I PRG-attributen är fraserna med possessivattribut och adjektivattribut signifikant svårare än fraserna utan adjektiv ($p=0,014$), medan indefinita attribut med adjektivattribut är signifikant lättare än fraserna utan dem ($p=0,000$).

Tabell 2 sammanfattar korrekthetsprocenten för de mest centrala frastyperna i SB6, SB9 och TR9, dvs. i nakna, obestämda och bestämda former, med respektive utan adjektivattribut och olika typer av PRG-attribut som visat sig vara intressanta i tidigare forskning.

Frastyp	Korr-% i SB6	Korr-% i SB9	p-värdet SB6 vs SB9	Korr-% i TR9	p-värdet SB6 vs TR9
<i>naken form</i>	92 %	91 %	0,369	91 %	0,895
<i>obest. sg.</i>	87 %	88 %	0,554	66 %	0,000
<i>obest. sg. + adj.</i>	91 %	84 %	0,028	64 %	0,000
<i>obest. pl.</i>	97 %	97 %	0,502	93 %	0,113
<i>obest. pl. + adj.</i>	99 %	97 %	0,168	76 %	0,000
<i>best. sg.</i>	89 %	93 %	0,001	84 %	0,084
<i>best. sg. + adj.</i>	71 %	60 %	0,079	38 %	0,051
<i>best. pl.</i>	83 %	85 %	0,621	60 %	0,457
<i>best. pl. + adj.</i>	54 %	45 %	0,474	0 %	0,142
<i>indef. attr.</i>	97 %	98 %	0,385	81 %	0,000
<i>poss. attr.</i>	96 %	95 %	0,417	85 %	0,000
<i>gen. attr.</i>	91 %	90 %	0,771	71 %	0,005
<i>def. attrO.</i>	62 %	48 %	0,012	0 %	0,029
<i>def. attrB.</i>	83 %	88 %	0,163	100 %	0,429

Tabell 2: Korrekthetsprocenten för de mest centrala frastyperna i SB6 SB9 och TR9

Som framgår av tabellen är skillnaderna mellan SB6 och SB9 i de flesta frastyperna mycket små och härigenom insignifikanta: korrekthetsprocenten i SB6 är redan så hög att den inte kan öka signifikant i SB9. Bestämd form

singularis behärskas dock signifikant sämre av SB6 än av SB9, men samtidigt behärskas obestämd form singularis med adjektivattribut samt definita attribut som konstrueras med substantivets obestämda form signifikant bättre av SB6. Allt som allt befinner sig informanterna i SB6 och SB9 på så gott som samma nivå. När SB6 jämförs med TR9 kan man däremot konstatera att språkbadseleverna i åk 6 behärskar alla de undersökta frastyperna bättre än de tre år äldre eleverna i kontrollgruppen. Skillnaden är dessutom signifikant i alla andra än nakna former, obestämd pluralis och bestämd form singularis (alla utan adjektivattribut) som även i TR9 behärskas på en hög nivå. I dubbel bestämdhet (oberoende av numerus), bestämd form pluralis och definita attribut som konstrueras med substantivets bestämda form beror de insignifikanta skillnaderna på de låga antalen belägg. Därför stämmer hypotes 2 om att informanterna i SB6 skulle klara sig sämre än informanterna i SB9 men bättre än informanterna i TR9 bara delvis.

Nedan behandlar jag kvalitativt de olika typerna av normavvikelser i indefinita och definita nominalfraser. Sammanfattningsvis kan man konstatera att hypotes 2, dvs. att normavvikelseerna är kvalitativt likadana i SB6, SB9 och TR9, håller ur den kvalitativa synvinkeln.

3.2.1 Indefinita fraser

I nakna former gäller över 70 % av normavvikelseerna speciesval, dvs. överanvändning av bestämd form i obligatoriska kontexter för naken form, t.ex. *Vi hade köpt ett kamera som håller *vattnet (→vatten)*. Denna är den näst vanligaste typen av speciesavvikelser (16 % av alla). Enligt en enkätundersökning (Nyqvist 2014) bedömer infödda talare denna typ av normavvikelse som störande, eftersom den bestämda formen får meddelandets mottagare att tro att referenten är känd. Speciesavvikelseerna är kvalitativt likadana i SB9 och TR9 (Nyqvist 2018, 2013). Resten av normavvikelseerna handlar om formen, dvs. överanvändning av obestämd artikel, i synnerhet i samband med yrkesbeteckningar i predikativ ställning: *Jag skulle villa bli *en matematikprofessor i Oxford (→matematikprofessor)*, men även i andra kontexter: *Nån dag skall åka på *en båt och fiska (→åka båt)*.

I obestämd form singularis utgör formavvikelseerna, framför allt bortfall av obestämd artikel, 85 % av alla normavvikelser: *I min hotellrum skulle vara *jättestor och mjuk säng (→en jättestor och mjuk säng)*. Detsamma gäller SB9 och TR9 (Nyqvist 2018, 2013). Artikelbortfall är en typisk normavvikelse hos informanter vars L1 saknar artiklar (se t.ex. Axelsson 1994, Eriksson & Wijk-Andersson 1988, Nyqvist 2013) och det förekommer

i 10 % av alla belägg på en obestämd form singularis i SB6 (11 % i SB9, 28 % i TR9), vilket är signifikant mer sällan än i TR9 ($p=0,000$).

De fåtaliga normavvikelserna i speciesvalet handlar om överanvändning av bestämd form i obligatoriska kontexter för obestämd form, t.ex. *Jag skulle flyga med *flygplanen, som har gjort av guld...* ($\rightarrow$ *flyga med ett flygplan*), som de infödda talarna reagerar negativt på av samma skäl som i obligatoriska kontexter för naken form (Nyqvist 2014). I obestämd form pluralis handlar alla de fåtaliga normavvikelserna om speciesvalet, dvs. överanvändning av bestämd form, typiskt i samband med räkneord: *Där skulle jag vara bara *tre dagarna* ($\rightarrow$ *tre dagar*).

Eftersom PRG-attributen bestämmer substantivets form, är speciesvalet inte aktuellt i fraser som innehåller sådana, utan enbart formavvikelser är möjliga. I de få icke-normenliga fraserna med indefinita attribut handlar det om bortfall av obestämd artikel: **Sodan här resa* ($\rightarrow$ *en sådan här resa*) och om överflödiga bestämdhetsändelser: *Jag skulle gå på *andra platserna* ($\rightarrow$ *andra ställen*).

3.2.2 Definita fraser

I bestämda former dominerar normavvikelserna som gäller speciesvalet på ett likadant sätt som i SB9 och TR9 (Nyqvist 2018, 2013). I bestämd form singularis är det oftast fråga om överanvändning av naken form, som också är signifikant vanligare än de övriga typerna av speciesavvikelser (55 % av alla, $p=0,000$ i alla). De infödda talarna upplever dock inte denna normavvikelse som särskilt störande (Nyqvist 2014). Mer än 80 % av dessa överanvända nakna former förekommer i fraser där referenten är unikt identifierbar i sin kontext men där den bestämda formen saknar korrelat, t.ex. *Jag åkt till *flygfält; Jag skulle gå till Gran Canaria (...)* **Väder ska vara soligt och varm* ($\rightarrow$ *flygfältet, vädret*).

Samma normavvikelse förekommer också i TR9 (Nyqvist 2013), där den kan förklaras med att de läromedel som informanterna har använt presenterar definit betydelse på ett bristfälligt sätt: läromedlen brukar enbart betona att bestämd form används ”när något nämns för andra gången”, även om majoriteten av de bestämda nominalfraserna är korrelatlösa (Fraurud 1988, se även Ekerot 1995). Det är dock osannolikt att språkbadselever skulle ha fått så enformigt inflöde. Därför är det möjligt att underanvändningen beror på att finskspråkiga inlärare misslyckas känna igen denna kontext för bestämd form. Dessutom förekommer det några få belägg på överanvändning av fristående bestämd artikel: *Fortsätter ni med *den bildkonst projekt?* ($\rightarrow$ *bildkonstprojektet*) vilket de infödda talarna uppfattar som mycket

störande (Nyqvist 2014), antagligen för att konstruktionen bär drag av engelsk påverkan.

I bestämd form pluralis handlar majoriteten av avvikelserna om överanvändning av obestämd form, t.ex. **Konungars dal* (→*Konungarnas dal*), *Fast *föräldrar lagar mat, jag skulle också gå ute och äta* (→*föräldrarna*). Mer än tre fjärdedelar av dessa fraser saknar korrelat även i pluralis. Överflödiga fristående artiklar förekommer sporadiskt: *En av *de orsakerna varför jag vill gå till England* (→*orsakerna*).

I fraserna med dubbel bestämdhet förekommer både species- och formavvikelser, men bara få av dem innehåller flera normavvikelser, vilket är typiskt för både SB9 och TR9 (Nyqvist 2018, 2013). Det förekommer överanvändning av naken respektive obestämd form i stället för bestämda former, t.ex. **det bästa sak i resan*, **de stora och fina byggnader* (→*den bästa saken, de stora och fina byggnaderna*). Även bortfall av den fristående artikeln, som är den vanligaste normavvikelsen med dubbel bestämdhet i singularis i SB9 förekommer: **molnfria himlen* (→*den molnfria himlen*), **höga husen* (→*de höga husen*). Normavvikande adjektivformer förekommer inte.

I fraserna med PRG-attribut med definit betydelse handlar nästan alla normavvikelser om överanvändning av bestämd form, eftersom possessivattribut, genitivattribut och de definitiva attributen *nästa*, *samma* och *denna* konstrueras med substantivets obestämda form: **våra hotellen*, **hotellens simbassängen*, **nästa veckan* (→*vår hotell, hotellets simbassäng, nästa vecka*). Substantivets form är det huvudsakliga problemet även i fraser som också innehåller ett adjektivattribut; icke-normenlig form av adjektivet, såsom i **min bäst vän* (→*min bästa vän*), har bara ett fåtal belegg. Denna normavvikelse förekommer i SB6 i 9 % av alla nominalfraser med ett sådant PRG-attribut, vilket är signifikant mer sällan än i SB9 (12,4 %, $p=0,008$). Utvecklingen är intressant, eftersom denna normavvikelse blir allt vanligare med tiden även i Nyqvist (2013). Detta kan förklaras med att definitiva attribut som konstrueras med obestämt substantiv, dvs. den svåraste typen av PRG-attributen, är mer frekventa i SB9 än i SB6, men en annan förklaring är att informanterna med tiden förknippar definit betydelse och bestämd form allt starkare med varandra. I definitiva attribut som konstrueras med bestämd form förekommer däremot i liten utsträckning överanvändning av naken form *Sen skulle vi gå till Sydney och titta lite *det där stad* (→*den där staden*). De infödda talarna betonar att normavvikelserna som gäller substantivets form i samband med PRG-attributen inte försvårar begripligheten, men att de ändå ger ett slarvigt intryck (Nyqvist 2014).

Språkbadet gynnar tillägnandet av species och artikelbruk: normenliga nominalfraser är i SB6 signifikant vanligare än i TR9. Däremot är skillna-

derna mellan SB6 och SB9 oftast insignifikanta. Att niondeklassarna inte behärskar de undersökta formerna signifikant bättre än sjätteklassarna är något överraskande, men kan förklaras med det faktum att korrekthetsnivån är hög redan i SB6. När enskilda frastyper jämförs är skillnaderna mellan SB6 och SB9 vanligen insignifikanta, men vissa frastyper behärskas i SB6 signifikant bättre än i SB9, dvs. informanternas kunskapsnivå sjunker under högstadietiden, troligen p.g.a. att andelen undervisning på svenska i årskurserna 7–9 är lägre än på lågstadiet (Bergroth & Björklund 2013, se även Bylund & Díaz 2012).

Species- och formavvikelseorna är så gott som lika vanliga i SB6, varför materialet avviker från SB9 och TR9. Däremot påminner inlärningsordningen i SB6 om den i SB9 och TR9: frastyperna utan speciesmorfologi är lättare än frastyperna med ändelser eller artiklar. En intressant skillnad mellan SB6 och TR9 är att bestämd och obestämd form singularis behärskas ungefär lika bra i SB6, medan obestämd form singularis i TR9 är signifikant svårare än bestämd form singularis. Detta visar hur L1-inverkan minskar i takt med att inläringen avancerar. Den lägsta korrekthetsprocenten tillhör komplexa frastyper som även har en låg frekvens. Frekvensen i sig verkar dock inte kunna förklara skillnader i korrekthetsprocenten, eftersom lågfrekventa frastyper förekommer också bland de lättaste frastyperna. Kvalitativt sett är normavvikelseorna dock mycket likadana i SB6, SB9 och TR9, vilket påminner om Hyltenstams (1988, 1992) resultat.

4. Analys på individnivå

I detta kapitel analyserar jag på individnivå bruket av nakna former, obestämd och bestämd singularis och pluralis samt fraserna i singularis som innehåller ett possessivattribut (i fortsättningen possessiv singularis, t.ex. *min bok*, *hans resa*). På grund av att 82 % av fraserna med possessivattribut innehåller ett substantiv i singularis behandlas här enbart singularformerna. Någon skillnad mellan fraserna med respektive utan adjektivattribut görs inte. På grund av det stora antalet informanter i denna undersökning representerar raderna i tabellerna nedan inte enskilda individer utan grupper av dem (se spalten med förkortningen Gr i tabellerna 3–5) – alla informanter med en likadan ”profil” står på samma rad. Spalten ”totalt” visar hur många informanter som ingår i de olika grupperna: exempelvis grupp 1 i tabell 3 innehåller 10 informanter.

I tabellerna 3–5 nedan har de undersökta strukturerna ordnats horisontellt. De former som flest informanter använder systematiskt respektive 50- eller 80-procentigt (dvs. de lättaste formerna) står längst till vänster, medan

formerna med de minsta antalen informanter som uppfyller kriteriet (de svåraste formerna) står längst till höger. Informanterna har grupperats vertikalt beroende på hur många av dessa strukturer de uppfyller kriteriet i. Metoden visar om till exempel behärskning av bestämd form pluralis förutsätter behärskning av en annan struktur, såsom bestämd form singularis. I så fall är det möjligt att konkludera att bestämd form singularis tillägnas innan bestämd form pluralis. Skalans validitet, dvs. reproduktionskoefficient- och skalabilitetsvärdena (gränsvärdena 0,9 resp. 0,6) har också kalkylerats (Hatch & Lazaraton 1991).

Systematiskt bruk samt 50- och 80-procentigt bruk anges med ett plus-tecken (+). Felande data, som enbart förekommer i samband med systematiskt bruk, anges med ett snedstreck (/). Till exempel på rad 2 i tabell 3 nedan står snedstrecket vänster om vertikalstrecket (|) eftersom informanten har behärskat en svårare form, dvs. bestämd form pluralis: felande data i possessiv singularis har tolkats som en slump, inte som ett tecken på att formen inte har etablerats i informantens repertoar. På t.ex. raderna 6–13 har snedstrecket dock lämnats höger om vertikalstrecket, eftersom det står sist på raden. Därför finns det inte tillräckligt mycket evidens för att bestämd form pluralis behärskas. De former som helt saknar kontexter eller som inte används 50-/80-procentigt anges med ett minustecken (-). Avvikelserna från den idealiska implikationella skalan, dvs. former som har behärskats trots att en lättare form inte har behärskats, anges med ett utropstecken (!).

4.1 Systematiskt bruk

Tabell 3 nedan sammanställer det systematiska bruket av de undersökta formerna i SB6.

Gr	best. sg.	obest. pl.	obest. sg.	naken form	poss. sg.	best. pl.	totalt	%	antalet avvikelser
1	+	+	+	+	+	+	10	7 %	0
2	+	+	+	+	/	+	2	1 %	0
3	+	+	+	/	+	+	3	2 %	0
4	+	/	+	/	/	+	1	<1 %	0
5	+	/	+	+	+	+	1	<1 %	0
6	+	+	+	+	+	/	18	13 %	0
7	+	+	+	/	+	/	3	2 %	0
8	+	+	/	/	+	/	1	<1 %	0
9	+	+	/	+	+	/	4	4 %	0
10	+	/	+	+	+	/	2	1 %	0
11	/	+	+	/	+	/	1	<1 %	0
12	/	+	/	+	+	/	1	<1 %	0
13	+	/	+	/	+	/	2	1 %	0
14	+	+	+	+	+	-	17	12 %	0
15	+	+	/	/	+	-	1	<1 %	0
16	+	+	/	+	+	-	2	1 %	0
17	+	/	+	/	+	-	1	<1 %	0
18	+	/	+	+	+	-	3	2 %	0
19	+	/	+	/	+	-	1	<1 %	0
20	+	+	+	/	+	-	1	<1 %	0
21	/	+	/	+	+	-	1	<1 %	0
22	/	+	+	+	+	-	3	2 %	0
23	/	/	/	/	+	-	1	<1 %	0
24	+	+	+	+	/	/	9	6 %	0
25	/	+	+	+	/	/	1	<1 %	0
26	+	/	+	+	/	/	2	1 %	0
27	/	/	+	+	/	/	2	1 %	0
28	+	+	+	+	/	-	6	4 %	0
29	+	+	/	+	-	-	3	2 %	0
30	+	+	+	+	-	/	1	<1 %	0
31	+	+	+	+	-	-	2	1 %	0
32	/	+	+	+	/	-	2	1 %	0
33	/	/	+	+	/	-	1	<1 %	0
34	/	+	+	+	-	-	1	<1 %	0
35	/	/	+	+	-	/	1	<1 %	0
36	+	+	+	/	/	/	1	<1 %	0
37	+	+	+	/	/	-	4	3 %	0
38	+	/	+	/	/	/	1	<1 %	0
39	+	+	+	/	/	-	1	<1 %	0
40	+	+	+	/	-	-	1	<1 %	0
41	/	+	+	/	/	-	1	<1 %	0
42	/	+	/	/	/	/	1	<1 %	0
43	+	+	/	/	/	/	1	<1 %	0
44	+	+	-	+!	/	-	1	<1 %	1
45	+	+	-	+!	+	-	2	1 %	2
46	+	+	-	+!	/	-	1	<1 %	1
47	+	+	-	+!	/	/	1	<1 %	1
48	/	+	-	/	/	-	1	<1 %	0
49	+	/	+	+	/	-	1	<1 %	2
50	+	/	/	/	/	-	1	<1 %	0

51	+	/	-	+	+	/	1	<1 %	2
52	+	/	+	-	-	/	1	<1 %	1
53	+	-	+	+	+	/	1	<1 %	3
54	+	-	-	/	+	-	1	<1 %	1
55	+	/	-	+	+	/	1	<1 %	2
56	/	-	+	-	+	/	1	<1 %	2
57	/	-	-	/	/	-	1	<1 %	0
58	-	+	/	+	+	/	1	<1 %	3
59	-	-	+	/	/	-	1	<1 %	1
60	-	+	/	-	/	-	1	<1 %	1
61	-	+	+	-	/	-	1	<1 %	2
62	-	+	/	/	/	/	1	<1 %	1
135		132	126	119	88	17	142	100	26

$C_{rep}=0,96$ $C_{skal}=0,95$

Tabell 3: Systematiskt bruk av de centrala formerna i SB6

Upp till 124 informanter (dvs. 88 % av dem, grupperna 1–43, 48 och 50), följer den idealiska implikationella skalan (dvs. det förekommer inga undantag), men enbart tio informanter använder alla former systematiskt (åtta i SB9, Nyqvist 2018). Skalan innehåller 26 avvikelser, men är trots dem valid. Därför är det möjligt att etablera följande inlärningsgång:

bestämd form singularis > obestämd form pluralis > obestämd form singularis > naken form > possessiv singularis > bestämd form pluralis.

Bestämd form singularis används systematiskt signifikant oftare än alla de övriga formerna med undantag av obestämd form pluralis ($p=0,003$ i obestämd form singularis, $p=0,002$ i nakna former och $p=0,000$ i possessiv singularis och bestämd form pluralis). Bestämd form pluralis används systematiskt signifikant mer sällan än de övriga undersökta formerna ($p=0,000$ i alla).

Ordningen i tabell 3 avviker från den på gruppnivå på ett likadant sätt som i SB9 (Nyqvist 2018), dvs. bestämd form singularis verkar tillägnas före strukturerna utan speciesmarkering p.g.a. dess höga frekvens i materialet. Detta bekräftar delvis den fjärde hypotesen om att systematiskt bruk gynnar frekventa former. Inlärningsgången ger dock en missvisande bild om tillägnandet av vissa former. Exempelvis possessiv singularis är en frastyp som de flesta informanter använder högst två gånger i sin text, varför systematiskt bruk av den förblir på en låg nivå, även om formen i övrigt vanligen används normenligt (se 3.2. ovan och 4.2–4.3 nedan).

4.2 Kriteriet 50-procentigt bruk

Tabell 4 nedan visar det 50-procentiga bruket av de undersökta formerna i SB6.

Gr	obest. pl.	naken form	best. sg.	poss. sg.	obest. sg.	best. pl.	totalt	%	antalet avvikelser
1	+	+	+	+	+	+	60	42 %	0
2	+	+	+	+	+	-	48	34 %	0
3	+	+	+	+	-	+!	4	3 %	4
4	+	+	+	+	-	-	5	4 %	0
5	+	+	+	-	+!	+!	2	1 %	4
6	+	+	+	-	+!	-	3	2 %	3
7	+	+	+	-	-	-	2	1 %	0
8	+	+	-	+!	+!	+!	2	1 %	6
9	+	+	-	+!	+!	-	2	1 %	4
10	+	+	-	-	+!	-	1	<1 %	1
11	+	-	+!	-	+!	+!	1	<1 %	3
12	+	-	+!	+!	+!	+!	1	<1 %	4
13	+	-	+!	+!	+!	-	2	1 %	6
14	+	-	-	+!	+!	-	2	1 %	4
15	+	-	+!	-	+!	-	1	<1 %	2
16	-	+!	+!	+!	+!	+!	1	<1 %	5
17	-	+!	+!	+!	+!	-	1	<1 %	4
18	-	+!	+!	+!	-	-	1	<1 %	3
19	-	+!	-	+!	+!	-	1	<1 %	3
20	-	+!	-	+!	-	-	1	<1 %	2
21	-	-	-	+!	+!	-	1	<1 %	2
	136	134	132	132	129	71	142	100 %	60

$C_{rep}=0,93$ $C_{skal}=0,92$

Tabell 4: 50-procentigt bruk av de centrala formerna i SB6

Upp till 115 informanter (dvs. 81 % av dem, grupperna 1, 2, 4 och 7) följer en idealisk implikationell skala när 50-procentigt bruk används som kriterium. Majoriteten av informanterna, dvs. 60 (42 %) av dem, använder alla former 50-procentigt. Tabellen innehåller 60 avvikelser, men är valid. Inlärningsgången är:

obestämd form pluralis > naken form > bestämd form singularis och possessiv singularis > obestämd form singularis > bestämd form pluralis

Med andra ord påminner inlärningsgången med 50-procentigt bruk om den på gruppnivå. Bestämd form pluralis används även med detta kriterium signifikant mer sällan än alla andra former ($p=0,000$ i alla). Alla andra skillnader mellan de olika formerna som uppfyller kriteriet är för små för att vara signifikanta.

4.3 Kriteriet 80-procentigt bruk

Tabell 5 nedan visar det 80-procentiga bruket av de undersökta formerna i SB6.

Gr.	obest. pl.	poss. sg.	naken form	obest. sg.	best. sg.	best. pl.	totalt	%	antalet avvikelser
1	+	+	+	+	+	+	26	18 %	0
2	+	+	+	+	+	-	26	18 %	0
3	+	+	+	+	-	+!	4	3 %	4
4	+	+	+	+	-	-	10	7 %	0
5	+	+	+	-	+!	+!	7	5 %	14
6	+	+	+	-	-	+!	5	4 %	5
7	+	+	+	-	+!	-	10	7 %	10
8	+	+	+	-	-	-	6	4 %	0
9	+	+	-	+!	+!	+!	7	5 %	21
10	+	+	-	+!	+!	-	8	6 %	16
11	+	+	-	+!	-	-	2	1 %	2
12	+	+	-	+!	-	+!	1	<1 %	2
13	+	+	-	-	-	-	1	<1 %	0
14	+	-	+!	+!	+!	+!	5	4 %	20
15	+	-	-	+!	+!	+!	1	<1 %	3
16	+	-	+!	+!	+!	-	1	<1 %	3
17	+	-	+!	-	-	+!	1	<1 %	2
18	+	-	-	+!	+!	-	2	1 %	4
19	+	-	+!	+!	-	-	4	3 %	8
20	+	-	+!	+!	+!	-	1	<1 %	3
21	+	-	-	-	+!	-	1	<1 %	1
22	+	-	+!	-	+!	-	1	<1 %	2
23	+	-	+!	-	-	-	2	1 %	2
24	+	-	-	-	-	-	1	<1 %	0
25	-	+!	+!	+!	+!	+!	1	<1 %	5
26	-	+!	+!	+!	+!	-	2	1 %	8
27	-	+!	-	+!	+!	-	2	1 %	6
28	-	+!	+!	+!	-	-	1	<1 %	3
29	-	+!	+!	-	-	-	1	<1 %	3
30	-	+!	-	+!	-	-	1	<1 %	2
31	-	+!	+!	-	+!	-	1	<1 %	3
	133	122	115	105	101	58	142	100	152

$C_{rep} = 0,82$ $C_{skal} = 0,80$

Tabell 5: 80-procentigt bruk av de centrala formerna i SB6

Cirka hälften av informanterna, 70 elever (grupperna 1, 2, 4, 8, 13 och 24) följer en idealisk skala. Alla former används 80-procentigt av 26 informanter (39 i SB9, $p=0,139$). Tabellen innehåller så många avvikelser att den inte är valid, men de undersökta formerna bildar en i stort sett likadan ordning som på gruppnivå:

obestämd form pluralis > possessiv singularis > naken form > obestämd form singularis > bestämd form singularis > bestämd form pluralis

Strukturerna utan speciesmarkering används oftast 80-procentigt. Obestämd form pluralis används 80-procentigt signifikant oftare än alla andra former ($p=0,031$ i possessiv singularis, $p=0,001$ i naken form, $p=0,000$ i de övriga) och possessiv singularis signifikant oftare än obestämd och bestämd form singularis ($p=0,012$ resp. $p=0,002$). Bestämd form pluralis används 80-procentigt signifikant mer sällan än alla andra formerna ($p=0,000$ i alla).

Den enda skillnaden mellan grupp- och individnivån är att obestämd form singularis används insignifikant ($p=0,508$) oftare 80-procentigt än bestämd form singularis, som traditionellt har varit lättare för finskspråkiga inlärare. Detta beror på att fraserna med respektive utan adjektivattribut har slagits ihop: korrekthetsprocenten för obestämd form singularis med ett adjektivattribut är på gruppnivå t.o.m. högre än för obestämd form singularis utan adjektivattribut, medan adjektivet sänker korrekthetsprocenten för bestämd form singularis på ett signifikant sätt.

Sammantaget kan det konstateras att val av kriterium påverkar inlärningsgången betydligt: då systematiskt bruk kräver minst tre normenliga belägg, uppfylls kriteriet med störst sannolikhet i högfrekventa former, trots att en lägre frekvens inte automatiskt garanterar en svårare form: därför ger implikationsskalan med systematiskt bruk som kriterium en vilseledande bild om etableringen av t.ex. possessiv singularis. Inlärningsgången påminner mer om den på gruppnivå när procentuella kriterier används, men bara 50-procentigt bruk ger en valid skala. Oberoende av kriteriet är dock bestämd form pluralis den form där kriteriet uppfylls mest sällan, dvs. det är tydligen fråga om en svår form.

5. Diskussion

Syftet med denna artikel har varit att beskriva species och artikelbruk i skriften svenska hos finskspråkiga språkbads elever i åk 6 samt jämföra deras produktion med både språkbads elever i åk 9 och niondeklassare som lärt sig svenska i traditionell undervisning. När det gäller frekvenserna är SB6 och SB9 rätt likadana, dvs. första hypotesen stämmer. En dryg femtedel av alla nominalfraser står i bestämd form singularis, och även nakna former, possessivattribut, obestämd form singularis och pluralis samt indefinita attribut har frekvenser på ca 10 procent i båda materialen. Resten av nominalfrastyperna har låga frekvenser. Adjektivattributen är sällsynta, i synnerhet i definita nominalfraser.

Språket informanterna i SB6 producerar har en hög korrekthetsnivå och det är signifikant mer normenligt än informanternas språk i TR9, trots att informanterna i den senare gruppen är tre år äldre. Detta är dock föga överraskande med tanke på att språkbads eleverna har inlett sin svenskinläring innan skolåldern och har fått majoriteten av sin skolundervisning på svenska: kombinationen av en tidig startålder och rikligt inflöde har befrämjat deras inläring. Kvalitativt sett är normavvikelse i SB6, SB9 och TR9 dock likadana, varför Hyltenstams (1988, 1992) resultat upprepas även i denna studie: skillnaderna mellan mer och mindre avancerade inlärare ligger i andelen icke-normenliga yttranden, inte i normavvikelse i kvaliteten.

Däremot är det något överraskande att skillnaderna mellan SB6 och SB9 i de flesta fall är mycket små trots niondeklassarnas högre kognitiva mognad och flera år i språkbad bakom sig. Med andra ord stämmer hypotes 2 bara när det gäller skillnaden mellan SB6 och TR9. En orsak till detta är att sjätteklassarna i flera frastyper har nått en så hög nivå att niondeklassarna i praktiken inte kan prestera bättre (s.k. takeffekt). Å andra sidan presterar sjätteklassarna i vissa frastyper t.o.m. signifikant bättre än niondeklassarna. Detta kan dels bero på att även om niondeklassarna har fått tre år mer undervisning än sjätteklassarna har andelen undervisning på finska varit högre för dem, dels på att de inte fått tillräckligt effektiv grammatikundervisning – två problem som språkbadslärarna ofta tar upp i diskussionerna med språkbadsforskare. Tyvärr har det varit omöjligt att inom ramen för denna undersökning observera den undervisning informanterna har fått, varför jag inte kan ta ställning till hur stort inflöde informanterna har fått.

Informanterna i SB6 behärskar alltså flera aspekter av species och artikelbruk på en hög nivå: korrekthetsprocenten överstiger 80 procent i de flesta frastyperna. Valet av normenlig speciesform bereder dock lika mycket problem som de formella aspekterna, vilket betyder att SB6 avviker från både SB9 och TR9, där formavvikelse är signifikant vanligare än speciesavvikelse. Därför bör hypotes 3 förkastas.

Val av normenlig speciesform är i SB6 signifikant svårare än i SB9. Den vanligaste speciesavvikelsen innebär överanvändning av naken form i stället för bestämd form singularis, som intressant nog förekommer nästan enbart i samband med korrelatlösa bestämda former. Samma fenomen förekommer nämligen i TR9 och hos vuxna svenskinlärare (utan språkbadsbakgrund), men också hos språkbads elever i SB9, varför det tycks handla om ett för finska svenskinlärare typiskt problem (Nygqvist 2013, 2015, 2018). En synnerligen problematisk typ av speciesavvikelse är dock överanvändning av bestämd form på bekostnad av naken/obestämd form, som infödda talare upplever som störande (Nygqvist 2014). Korrekthetsprocenten är lägst i de formellt komplexa fraserna med dubbel bestämdhet i singularis och pluralis

samt i fraser med ett definit attribut som konstrueras med obestämd substantiv där förhållandet mellan formen och betydelsen är komplex. Gemensamt för dessa frastyper är dessutom att korrektheten sjunker från åk 6 till åk 9. Dessa frastyper är visserligen så lågfrekventa i materialet att några långtgående slutsatser inte kan dras.

Två för TR9 mycket typiska formavvikelser förekommer även hos språkbads eleverna i åk 6 men är betydligt färre än i TR9. Det gäller bortfall av obestämd artikel och överanvändning av bestämd form i samband med PRG-attribut med definit betydelse som konstrueras med obestämd substantiv. Problemen med obestämd artikel har traditionellt förklarats med finsk påverkan. Det är sant att finskan saknar artiklar och att artiklarnas betydelse därför är abstrakt för finskspråkiga inlärare, men resultaten förstärker uppfattningen om att L1-påverkan förlorar sin betydelse när inläringen avancerar (jfr Trenkic & Pongpairoj 2013, Jarvis 2002). Substantivets form i samband med PRG-attributen innebär däremot ett komplext förhållande mellan form och betydelse, vilket enligt tidigare forskning också bereder rikligt med problem för finska inlärare, men detta beror på svenskans komplexitet snarare än på informanternas L1. Ett intressant drag är också att överanvändning av bestämd form i samband med PRG-attribut är signifikant vanligare i SB9 än i SB6, dvs. att SB9 liknar TR9 mer än SB6.

Ett från tidigare undersökningar bekant mönster upprepas på grupp nivå: de frastyper som saknar morfologisk speciesmarkering tillägnas först. Efter dessa tillägnas frastyperna med en speciesmarkör och sist frastyperna med flera markörer. Med andra ord bildar inlärningsgången igen en stigande komplexitetsordning, men skillnaderna mellan de olika frastyperna är inte alltid signifikanta. Sammanfattningsvis kan man alltså konstatera att komplexiteten tycks påverka inlärningsgångarna mer än t.ex. de olika formernas frekvenser i inflödet. Det är dock viktigt att minnas att species och artikelbruk är ett mångfacetterat fenomen. Därför kan flera faktorer ligga bakom normavvikelse: i vissa fall beror de på särdragen i inlärarens L1, i andra fall på svenskans inärlanta drag.

På individnivå beror inlärningsgången utseende delvis på det valda kriteriet, vilket bekräftar hypotes 4. De olika kriterierna besvarar olika frågor: systematiskt bruk handlar om emergens, dvs. att man har tillräckligt med evidens för att en viss form har kommit till i informantens språkliga repertoar. Procentuella kriterier däremot handlar om behärskning av en viss struktur på en viss korrekthetsnivå.

Inlärningsgången på individnivå avviker från den på grupp nivå i synnerhet när systematiskt bruk används som kriterium. Kravet på minst tre normenliga belägg gör att de mest frekventa formerna ser ut att bli inlärla före alla andra. Därför ter possessiv singularis sig som en "svår" struktur,

eftersom flera informanter använder den högst två gånger i sin text. Tabellen med 80-procentigt bruk som kriterium däremot visar att över 80 procent av informanterna uppfyller kriteriet för behärskning av possessiv singularis: informanterna har alltså inga större problem med formen, vilket man skulle kunna tro om man enbart använde systematiskt bruk som kriterium. Systematiskt bruk är dessutom problematiskt ifall informanten använder en form tre gånger normenligt men har över 20 obligatoriska kontexter för den i sin text (jfr Nyqvist 2015): kriteriet för systematiskt bruk uppfylls, men det är fortfarande tvivelaktigt om formen faktiskt har etablerat sig i informantens repertoar. I SB6 förekommer dock inte så extrema fall. Å andra sidan kan procentuella kriterier ge en alltför positiv bild av behärsningen, eftersom kriteriet kan uppfyllas trots att antalet belägg är mycket lågt.

Inlärningsgången liknar alltså mer den på gruppnivå när implikations-tabellerna byggs utgående från de procentuella kriterierna. Enbart 50-procentigt bruk leder till en valid skala, där inläringen går från obestämd form pluralis och naken form via bestämd form singularis, possessiv singularis och obestämd form singularis till bestämd form pluralis. Gemensamt för alla analyser är att bestämd form pluralis tillägnas sent på såväl grupp- som individnivå och oberoende av kriteriet, och den har visat sig vara svår även i tidigare undersökningar. Den är också vanligen lågfrekvent i inlärnarnas produktion och antagligen mindre frekvent än singularis i de flesta texterna.

Trots de goda inlärningsresultaten i SB6 finns det alltså fortfarande skäl att fundera på olika sätt att hjälpa eleverna mot en mer målspråksenlig användning av de svenska nominalfraserna, både när det gäller val av normenlig speciesform och formella aspekter, såsom dubbel bestämdhet och vissa PRG-attribut. Detta bör ses som en gemensam uppgift för alla som undervisar språkbads elever, inte bara för deras språklärare. Språkbad betonar som sagt kommunikation. Förmågan att använda sina språk på ett sätt som passar väl i situationen (Genesee 2004), dvs. funktionell tvåspråkighet som språkbadets målsättning antyder emellertid enligt min mening att grammatiskt normenligt språkbruk trots allt är en central del av språkkunskaperna, speciellt i ett program som siktar på att förse eleverna med språkkunskaper på en hög nivå. Därför är det viktigt att också fästa uppmärksamhet vid den grammatiska korrektheten, i synnerhet då korrekthetsprocenten i vissa frastyper sjunker från åk 6 till åk 9. Grammatikundervisningen kan dessutom ses som ett slags konsumentskydd för L2-inlärare: man har rätt att lära sig en variant av ett L2 som de infödda talarna inte reagerar negativt på.

I fortsättningen behövs forskning även i andra grammatiska företeelser hos språkbads elever samt didaktiska studier om hur man i olika läroämnen kan hjälpa elever att vid behov fästa uppmärksamhet vid språket.

Litteratur

- Abrahamsson, Tua och Bergman, Pirkko 2005. Vad är performansanalys? I: Abrahamsson, Tua och Bergman, Pirkko (red.): Tankarna springer före. Att bedöma ett andraspråk i utveckling. Stockholm: Stockholms universitets förlag. S. 35–42.
- Axelsson, Monica 1994. Noun Phrase Development in Swedish as a Second Language. A Study of Adult Learners Acquiring Definiteness and the Semantics and Morphology of Adjectives. Stockholm: Centre for Research on Bilingualism, Stockholms universitet.
- Baker, Colin 2011. Foundations of Bilingual Education and Bilingualism. Femte upplagan. Clevedon: Multilingual Matters.
- Bergroth, Mari 2007. Kielikylpyperheet valokeilassa. Taustat ja odotukset. Vaasan yliopiston julkaisuja. Selvityksiä ja raportteja 145. Vasa: Vasa Universitet.
- Bergroth, Mari 2015. Kotimaisten kielten kielikylpy. Vaasan yliopiston julkaisuja. Selvityksiä ja raportteja 202. Vasa: Vasa universitet.
- Bergroth, Mari och Björklund, Siv 2013. Kielikylpyohjelman tutkimustuloksia Suomessa. I: Tainio, Liisa och Harju-Luukkainen, Heidi (red.): Kaksikielinen koulu – tulevaisuuden monikielinen Suomi/Tvåspråkig skola – ett flerspråkigt Finland i framtiden. Suomen kasvatustieteellinen seura. Kasvatusalan tutkimuksia 62. S. 91–114.
- Brown, Roger 1973. A First Language: The Early Stages. Cambridge: MA: Harvard University Press.
- Bybee, Joan 2008. Usage-based Grammar. I: Robinson, Peter och Ellis, Nick C. (red.): Handbook of Cognitive Linguistics and Second Language Acquisition. New York: Routledge. S. 216–236.
- Bylund, Emanuel & Díaz, Manuel 2012. The effects of heritage language instruction on first language proficiency. A psycholinguistic perspective. International Journal of Bilingual Education and Bilingualism 5:593–609.
- Collins, Laura, Trofimovich, Pavel, White, Joanna, Cardoso, Walcir, & Horst, Marlise 2009. Some input on the easy/difficult grammar question: An empirical study. The Modern Language Journal 93:336–353.
- DeKeyser, Robert 2005. What Makes Learning Second Language Grammar Difficult? A Review of Issues. Language Learning 55:1–25.
- Dulay, Heidi och Burt, Marina 1978. Some remarks on creativity in language acquisition. I: Ritchie, William C. (red.) Second language acquisition research: Issues and Implications. New York: Academic Press. S. 65–89.
- Ekerot, Lars-Johan 1995. Ordföljd, tempus, bestämdhet. Föreläsningar om svenska som andraspråk. Första upplagan. Malmö: Gleerups.
- Ellis, Nick C. 2005. At the interface: Dynamic interactions of explicit and implicit language knowledge. Studies in Second Language Acquisition 27:305–352.
- Ellis, Nick C. 2016. Salience, Cognition, Language Complexity, and Complex Adaptive Systems Studies in Second Language Acquisition 38:341–351.
- Ellis, Rod och Barkhuizen, Gary 2005. Analysing Learner Language. Oxford: Oxford University Press.
- Eriksson, Anette och Wijk-Andersson, Elsie 1988. Swedish Nouns and Articles in German and Polish Students' Swedish Writing. FUMS Rapport 141. Uppsala: Uppsala universitet.

- Filipović, Luna och Hawkins, John A. 2013. Multiple Factors in Second Language Acquisition: The CASP model. *Linguistics* 51:145–176.
- Fraurud, Kari 1988. Hierarchical Relations between Discourse Referents and the Interpretation of Antedecentless Definite Noun Phrases. I: Rosén, V. (red.) *Papers from the Tenth Scandinavian Conference of Linguistics*. Bergen: Bergens universitet. S. 196–210.
- Genesee, Fred 1987. *Learning Through two Languages*. Studies of Immersion and Bilingual Education. Cambridge: Newbury House Publishers.
- Genesee, Fred 2004. What do We Know about Bilingual Education for Majority Language Students? I: Bhatia, Tej K. och Ritchie, William C. (red.): *Handbook of Bilingualism*. Malden, MA: Blackwell. S. 547–576.
- Glahn, Ester, Håkansson, Gisela, Hammarberg, Björn, Holmen, Anne, Hvenekilde, Anne och Lund, Karen 2001. Processability in Scandinavian Second Language Acquisition. *Studies in Second Language Acquisition* 23:389–416.
- Goldschneider, Jennifer M. och DeKeyser, Robert 2005. Explaining the "Natural" Order of L2 Morpheme Acquisition in English: A Meta-analysis of Multiple Determinants. *Language Learning* 51:1–50.
- Grevisse, Maurice och Goosse, André 2011. *Le Bon Usage*. Bryssel: De Boeck, Duculot. Femtonde upplagan.
- Harley, Birgit 1993. Instructional Strategies and SLA in Early French Immersion. *Studies in Second Language Acquisition* 15:245–260.
- Harley, Birgit 1998. The Role of Focus-on-Form Tasks in Promoting Child L2 Acquisition. I: Doughty, Catherine och Williams, Jessica (red.): *Focus on form in classroom second language acquisition*. Cambridge, UK: Cambridge University Press. S. 156–174.
- Hatch, Evelyn Marcussen och Lazaraton, Anne 1991. *The Research Manual: Design and Statistics for Applied Linguistics*. Cambridge: Newbury House.
- Housen, Alex och Simoens, Hannelore 2016. Introduction: Cognitive Perspectives on Difficulty and Complexity in L2 Acquisition. *Studies in Second Language Acquisition* 38:163–175.
- Hultman, Tor G. 2003. *Svenska Akademiens Språklära*. Stockholm: Nordstedts Ordbok.
- Hultman, Tor G. och Westman, Margareta 1977. *Gymnasistsvenska*. Lund: Liber Läromedel.
- Hyltenstam, Kenneth. 1988. Att tala svenska som en infödd – eller nästan. I: Hyltenstam, Kenneth och Lindberg, Inger (red.): *Första symposiet om svenska som andraspråk. Volym 1: Föredrag om språk, språkinlärning och interaktion*. Stockholm: Stockholms universitet. S. 138–156.
- Hyltenstam, Kenneth 1992. Non-native Features of Near-native Speakers. On the Ultimate Attainment of Childhood L2 Learners. I: Harris, Richard Jackson (red.) *Cognitive Processing in Bilinguals*. Amsterdam: Elsevier Science Publishers. S. 351–368.
- af Hällström, Charlotta och Reuter, Mikael 2000. *Finlandssvensk ordbok*. Helsingfors: Schildts.
- ISK = Hakulinen, Auli, Vilkkuna, Maria, Korhonen, Riitta, Koivisto, Vesa, Heinonen, Tarja Riitta och Alho, Irja 2004. *Iso Suomen Kielioppi*. Helsingfors: Finska litteratursällskapet.

- Jarvis, Scott 2002. Topic Continuity in L2 English Article Use. *Studies in Second language Acquisition* 24:387–418.
- Jarvis, Scott 2010. Comparison-based and detection-based approaches to transfer research. *EUROSLA Yearbook* 10:169–192.
- Järvinen [Nyqvist], Eeva-Liisa 2010. Val av species och bestämdhetsform i ett test för finska grundskoleelever. I: Falk, Cecilia, Nord, Andreas och Palm, Rune (red.): *Svenskans beskrivning* 30. Stockholm: Institutionen för nordiska språk, Stockholms universitet. S. 154–163.
- Ladvelin, Marjo 2007. Entä kylvyn jälkeen? I: Björklund, Siv, Mård-Miettinen, Karita och Turpeinen, Hanna (red.), *Kielikylpykirja – Språkbadsboken*. Vasa: Levón-Institut. S. 118–125.
- Larsen-Freeman, Diane och Long, Michael H. 1991. *An introduction to second language acquisition research*. New York: Longman.
- Long, Michael H. 1990. The Least a Second Language Acquisition Theory Needs to Explain. *TESOL Quarterly* 24:649–666.
- Lyster, Roy 2007. *Learning and Teaching Languages through Content: A Counter-balanced Approach*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Miettinen, Elisa, Kangasvieri, Teija och Saarinen, Taina 2013: Vaihtelevaa toteutusta ja kasvavaa kiinnostusta: kielikylpyopetus ja vieraskielinen opetus kunnissa. I: Tainio, Liisa och Harju-Luukkainen, Heidi (red.): *Kaksikielinen koulu – tulevaisuuden monikielinen Suomi/Tvåspråkig skola – ett flerspråkigt Finland i framtiden*. Suomen kasvatustieteellinen seura. *Kasvatusalan tutkimuksia* 62. S. 71–90.
- Nordanger, Marte 2009. Keiserens nye klær? Lingvistisk og konseptuell transfer i markeringen av grammatikalisert definitt referanse i russiskspråklige og engelskspråklige norske mellomspråk – en studie basert på ASK. Bergen: Bergens universitet.
- Nordanger, Marte 2017: The encoding of definiteness in L2 Norwegian. A study of L1 effects and universals in narratives written by L1 Russian and L1 English learners. Bergen: Bergens universitet.
- Noreen, A. 1904. *Vårt språk. Nysvensk grammatik i utförlig framställning* 5. Lund: Gleerups.
- Nyqvist, Eeva-Liisa 2013. Species och artikelbruk i finskspråkiga grundskoleelevers inläraarsvenska. En longitudinell undersökning i årskurserna 7–9. Åbo: Åbo universitet.
- Nyqvist, Eeva-Liisa 2014. Hurdana species- och artikelfel bör motarbetas? I: Lindström, Jan, Henricson, Sofie, Huhtala, Anne, Kukkonen, Pirjo, Lehti-Eklund, Hanna & Lindholm, Camilla (red.): *Svenskans Beskrivning* 33. Helsingfors: Nordica Helsingiensia 37. S. 353–362.
- Nyqvist, Eeva-Liisa 2015. Species och artikelbruk hos vuxna svenskinlärare. *NordAnd* 2:75–101.
- Nyqvist, Eeva-Liisa 2018. Definiteness in written Swedish by Finnish-speaking immersion pupils at the end of immersion. *Journal of Immersion and Content-Based Language Education* 6:57–84.
- Nyqvist, Eeva-Liisa (insänt). Komplexa svenska nominalfraser hos finskspråkiga språkbads elever. Ett artikelmanus insänt till NordAnd.

- Ó Duibhir, Pádraig 2009. *The Spoken Irish of Sixth-class Pupils in Irish Immersion Schools*. Dublin: University of Dublin, Trinity College, Centre for Language and Communication studies.
- O'Grady, William 2015. Processing Determinism. *Language learning* 65:6–32.
- Paavilainen, Marika 2015. Inlärnin g och behärsknin g av svenskans verb- och adjektivböjning samt negationens placering hos finska grundskoleelever. Jyväskylä: Jyväskylä universitet.
- Pallotti, Gabriele 2007. An Operational Definition of the Emergence Criterion. *Applied Linguistics* 28:361–382.
- Rahkonen, Matti och Håkansson, Gisela 2008. Production of Written L2-Swedish – Processability or Input Frequencies? I: Kessler, Jörg-Ulrich (red.), *Processability Approaches to Second Language Development and Second Language Learning*. Newcastle: Cambridge Scholars Publishing. S. 35–161.
- Ringbom, Håkan 2007. *Cross-linguistic Similarity in Foreign Language Learning*. Clevedon: Multilingual Matters.
- SAG 1–4= Teleman, Ulf, Hellberg, Staffan. och Andersson Erik 1999. *Svenska Akademiens Grammatik*. Vol. 2–3. Stockholm: Nordstedts Ordbok.
- Savijärvi, Marjo 2011. Yhteisestä toiminnasta yhteiseen kieleen. Keskustelunanalyttinen tutkimus toisen kielen oppimisesta kielikylpypäiväkodin arkitilanteissa. Helsingfors: Helsingfors universitet.
- Sipola, Sirpa 2008. Den språkliga korrektheten i uppsatser på svenska. I: Swanström, Taija (red.) 2008: *Språkbåd: två språk i utveckling*. Kielikylpy: kaksi kieltä kehityksessä. Åbo: Skrifter från Svenska institutionen vid Åbo Akademi. S. 79–91.
- Svartholm, Kristina 1978. Svenskans artikelsystem. En genomgång av artikelbruket i vuxenspråket och en modell för analys av bruket i barnspråket. MINS nr 3. Stockholm: Stockholms universitet.
- Tomasello, Michael 2003. *Constructing a Language: Usage-based theory of language acquisition*. Cambridge: Harvard University Press.
- Trenkic, Danjela & Pongpaioj, Nattama 2013. Referent salience affects language article use. *Bilingualism: Language and Cognition* 16:152–166.
- Vesterbacka, Siv 1991. Ritualized Routines and L2 Acquisition: Acquisition Strategies in an Immersion Programme. *Journal of Multilingual and Multicultural Development* 12:35–43.

Bilaga 1

De absoluta antalen normenliga belägg/obligatoriska kontexter i SB6, SB9 och TR9, i fallande korrekthetsordning enligt SB6

Frastyp	SB6	SB9	TR9
indef. attr. + adj.	93/93	138/142	1/3
def. attr.B + adj.	2/2	5/6	0/0
obest. pl. +adj.	189/191	264/272	13/17
naken form + adj.	83/85	84/88	11/11
obest. pl.	589/609	592/608	84/90
poss. attr.	597/621	720/756	166/195
naken form	615/667	522/575	240/265
gen. attr.	119/131	95/106	20/28
obest. sg. + adj.	201/222	251/299	17/25
gen. attr. + adj.	9/10	13/14	0/0
best. sg.	1086/1214	1351/1452	102/129
poss attr. + adj.	37/42	65/74	3/5
obest. sg.	523/600	491/556	31/50
indef. attr.	406/417	706/719	27/31
def. attr.B	124/150	149/169	3/3
best. pl.	128/155	180/213	3/5
best. sg. + adj.	82/116	88/146	3/8
def. attr. O	84/135	91/189	0/3
best. pl. + adj.	14/26	24/53	2/2
def. attr.O + adj.	1/2	1/3	0/0
oanalyserbar	13/13	0/5	0/2